

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ПРОФІЛАКТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ СТУДЕНТАМ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

Т.І. Кметь, О.М. Жуковський, Т.І. Грачова, О.В. Кушнір, Н.М. Фундюр

Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці, Україна

Мета дослідження – обґрунтувати сучасні підходи до етапності викладання основних дисциплін профілактичного спрямування студентам медичного факультету, визначити їхню роль у формуванні професійних компетентностей майбутніх лікарів, а також довести доцільність інтеграції дисципліни «Профілактична медицина» у систему підсумкової атестації студентів випускних курсів.

Висновки. Дисципліни профілактичного спрямування є важливими складовими підготовки сучасного лікаря, оскільки саме вони забезпечують формування профілактичного мислення та здоров'язберігаючих компетентностей. Етапність їх викладання та інтеграція в систему оцінювання знань сприяють підвищенню якості медичної освіти та ефективності системи охорони здоров'я.

Ключові слова: профілактична медицина, гігієна та екологія, громадське здоров'я, 5P-медицина, чинники ризику, здоровий спосіб життя, профілактичне мислення.

Клінічна та експериментальна патологія. 2026; Т.25, № 2 (96). С. 157-162.

DOI 10.24061/1727-4338.XXV.2.96.2026.24

E-mail: kmet.taras@bsmu.edu.ua

MODERN ASPECTS OF TEACHING PREVENTIVE DISCIPLINES TO MEDICAL STUDENTS

T.I. Kmet, O.M. Gykovskiy, T.I. Hrachova, O.V. Kushnir, N.M. Fundiur

Bukovinian State Medical University, Chernivtsi, Ukraine

The aim – to substantiate modern approaches to the stage teaching of the fundamental disciplines of the preventive direction for medical students, to determine their role in the formation of professional competencies of future physicians, and to show the integration expediency of the «Preventive medicine» discipline into the system of the final assessment of graduating students.

Conclusions. Preventive disciplines constitute an essential component of modern medical education, as they ensure the development of preventive thinking and health-preserving competencies in future doctors. The stage approach to the teaching preventive medicine disciplines, along with their integration into the knowledge assessment system, contributes to the improvement of the quality of medical education and the overall effectiveness of the healthcare system.

Key words: medical education, preventive medicine, hygiene and ecology, public health, 5P-medicine, risk factors, healthy lifestyle, preventive thinking.

Clinical and experimental pathology 2026. Vol. 25, № 2 (96). P. 157-162.

Вступ

Сучасний етап розвитку медичної освіти характеризується глибокою трансформацією парадигми підготовки фахівців охорони здоров'я, що зумовлено глобальними викликами XXI століття [1]. У цьому контексті особливого значення набуває переорієнтація медичної освіти на профілактичний вектор, що повністю узгоджується з положеннями Глобальних цілей сталого розвитку, зокрема Цілі 3 – забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці [2].

В Україні актуальність модернізації викладання дисциплін профілактичного спрямування зумовлена також реформуванням системи охорони здоров'я, Клінічна та експериментальна патологія. 2026. Т.25, № 2 (96)

зокрема переходом до моделі первинної медичної допомоги на засадах сімейної медицини [3]. Законодавчі ініціативи у сфері розвитку системи громадського здоров'я передбачають посилення ролі профілактики, епідагляду, моніторингу чинників ризику та формування здорового способу життя населення, що, у свою чергу, висуває нові вимоги до підготовки майбутніх лікарів [4].

Особливої уваги потребує загрозлива екологічна ситуація, що характеризується зростанням рівня антропогенного навантаження, змінами клімату, накопиченням побутових і медичних відходів, забрудненням атмосферного повітря, води та ґрунтів ксенобіотиками внаслідок повномасштабної війни

ISSN 1727-4338 <https://www.bsmu.edu.ua>

російської федерації проти України [5, 6].

Сукупний вплив антропогенних чинників реалізується на тлі негативних змін способу життя сучасного населення, що характеризуються зниженням рівня фізичної активності, нераціональним харчуванням, хронічним стресом і порушенням режиму праці й відпочинку [7].

Встановлено, що саме модифіковані поведінкові фактори, поєднані з екологічними впливами, формують нові механізми розвитку патологій. Взаємодія несприятливих факторів довкілля з нездоровим способом життя має синергічний ефект і значно підвищує ризик розвитку хронічних неінфекційних захворювань та передчасної смертності [8].

У сучасних умовах трансформації соціально-економічного середовища знання з дисциплін гігієнічного профілю стають не лише теоретичною основою, а й практичним інструментом збереження здоров'я населення, що сприяє формуванню у здобувачів вищої медичної освіти здоров'язберігаючих компетентностей. Отже, актуальним є удосконалення навчально-методичних підходів до викладання дисциплін профілактичного спрямування в медичних закладах вищої освіти з урахуванням компетентісно орієнтованої парадигми підготовки лікарів.

Мета роботи

Оцінити роль основних дисциплін профілактичного спрямування («Гігієна та екологія», «Профілактична медицина») у формуванні профілактичного мислення та професійних компетентностей у студентів спеціальності І2 «Медицина»; обґрунтувати доцільність етапності викладання цих дисциплін на доклінічному та клінічному етапах підготовки, а також необхідність інтеграції гігієнічної складової у систему оцінювання знань, шляхом включення відповідних питань до ОСП(К)І та інтегрованого тестового іспиту Крок-2.

Основна частина

Профілактична медицина є невід'ємним складником сучасної системи громадського здоров'я, оскільки вона насамперед орієнтована на збереження здоров'я та запобігання захворюванням [9]. Проте *Tempora mutantur, et nos mutamur in illis* («Часи змінюються, і ми змінюємося разом із ними»): у світлі глобальних викликів ХХІ століття трансформуються завдання та концепції профілактики, а також методи й напрями гігієнічних досліджень.

Традиційна модель надання медичної допомоги тривалий час базувалася на реактивному підході, за якого втручання здійснюється переважно після появи клінічних симптомів захворювання. Такий підхід є ефективним при гострих станах, однак виявляється недостатнім у контексті хронічних неінфекційних захворювань, що мають тривалий латентний період і мультифакторіальну природу. Дослідження свідчать, що реактивна модель сприяє запізній діагностиці та підвищенню економічного навантаження на систему охорони здоров'я, оскільки фокус зосереджений на

лікуванні наслідків, а не на запобіганні причинам. Натомість, сучасна парадигма розвитку охорони здоров'я передбачає перехід до проактивної моделі, яка ґрунтується на принципах раннього виявлення ризиків, систематичного моніторингу стану здоров'я та впровадження превентивних заходів [10, 11].

Перехід від реактивної до проактивної моделі надання медичної допомоги закономірно зумовлює формування нової парадигми медичної науки, яка знайшла своє відображення в концепції 5P-медицини. Ця концепція інтегрує превентивний, персоналізований, предиктивний, партисипативний та прецизійний підходи, забезпечуючи перехід від «управління хворобою» до «управління здоров'ям» на основі його промоції, індивідуалізованої оцінки ризиків та активної участі пацієнта [12, 13].

Викладання дисциплін профілактичного спрямування на кафедрі гігієни та екології має велике значення, оскільки сприяє формуванню у студентів здоров'язберігаючих компетенцій та вміння оцінювати вплив різних чинників довкілля на організм людини.

Планування послідовності вивчення фундаментальних і клінічних дисциплін має відповідати логіці формування професійних компетентностей у майбутніх лікарів. Вивчення гігієни та екології на 2-3-х курсах є педагогічно й практично виправданим, оскільки опанування цією освітньою компонентою логічно ґрунтується на знаннях, отриманих на кафедрах анатомії людини; фізіології; біоорганічної і біологічної хімії та клінічної біохімії; мікробіології, вірусології та імунології. Надзвичайно важливим є також раннє формування у студентів екологічної культури, ознайомлення з принципами гігієнічного нормування шкідливих чинників довкілля та запобігання їх шкідливому впливу на здоров'я [14].

Основна мета вивчення гігієни та екології полягає в тому, щоб навчити студентів принципам і методам профілактичного спрямування медичної науки та практики.

Викладання навчальної дисципліни «Гігієна та екологія» на 2-3-му курсах забезпечує формування у студентів розуміння взаємозв'язку між здоров'ям людини та чинниками навколишнього середовища. Саме в цей період закладаються основи профілактичного мислення, необхідного для подальшого сприйняття клінічних дисциплін. На цьому етапі формуються знання про вплив природних та антропогенних чинників на здоров'я людини.

У листопаді 2016 року Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію розвитку системи громадського здоров'я як основу профілактичної медицини, яка повинна передбачати основні заходи у сфері охорони здоров'я та бути спрямованою на збереження здоров'я населення і зменшення обсягу витрат на медичне обслуговування [15]. У 2023 році ухвалений Закон України «Про систему громадського здоров'я» як інструмент правових, організаційних, економічних та соціальних засад зміцнення здоров'я населення, запобігання хворобам, покращення якості та збільшення тривалості життя тощо [16].

Отже, важливою складовою громадського здоров'я є профілактична медицина – система знань, необхідних для підтримки та зміцнення індивідуального й популяційного здоров'я, забезпечення активного довголіття. Враховуючи вищевикладене, а також сучасні тенденції розвитку медичної науки та освіти, робочою групою розробників ОП «Медицина» Буковинського державного медичного університету в поточному навчальному році освітню компоненту «Гігієна та екологія» на 6-му курсі було перейменовано на компоненту «Профілактична медицина». Така зміна є обґрунтованою та доцільною з урахуванням того, що студенти II-III курсів, які вивчають «Гігієну та екологію», ще не мають достатньої теоретичної та практичної підготовки з клінічних дисциплін. Тому вивчення принципів дієтотерапії, профілактики професійних захворювань, харчових отруєнь та інших аспектів профілактичного спрямування без належного клінічного контексту є передчасним і може мати поверхневий характер. Оновлена назва – «Профілактична медицина» – більш точно відображає зміст навчальної дисципліни, що ґрунтується на засвоєнні здобувачами важливих загальних і фахових компетентностей та програмних результатів навчання [17].

При вивченні «Профілактичної медицини» на 6-му курсі акцентується увага на медичних аспектах комунальної та лікарняної гігієни, гігієни харчування, гігієни праці, гігієни дітей та підлітків, а також на формуванні здорового способу життя населення. Ці змістові модулі мають безпосереднє відношення до роботи фахівців лікувального профілю.

На практичних заняттях із комунальної гігієни актуальним є вивчення таких питань: медична класифікація погоди та профілактика геліометеотропних реакцій; епідеміологічна безпека питної води та класифікація ВООЗ інфекційних хвороб, у механізмі передачі яких бере участь вода; класифікація гіпер- і гіпомікроелементозів, ендемічних захворювань та їх профілактика.

Актуальним розділом лікарняної гігієни є проблема протирадіаційного захисту персоналу та пацієнтів радіологічних та рентгенологічних відділень. На практичних заняттях з радіаційної гігієни студенти ознайомлюються з класичними принципами зменшення променевого навантаження на персонал та методика їх розрахунку. Значна увага приділяється профілактиці госпітальних інфекцій. Це комплексна проблема, у вирішенні якої ключовими є гігієнічні питання щодо проектування лікувальних приміщень, облаштування вентиляції, дотримання санітарно-гігієнічного і протиепідемічного режимів.

Основними завданнями при вивченні змістового модуля «Сучасні проблеми нутриціології» є формування вмінь: оцінювати стан харчування здорової та хворої людини й розробляти рекомендації щодо його поліпшення; діагностувати аліментарні та аліментарно-зумовлені захворювання, організувати їх профілактику; враховувати особливості харчування при стресах та

психоемоційному перенапруженні; надавати рекомендації щодо аліментарної корекції метаболічних розладів при атеросклерозі, метаболічному синдромі, цукровому діабеті, сечокам'яній хворобі тощо.

На практичних заняттях із гігієни праці студенти опановують практичними навичками, пов'язаними з оцінюванням умов праці та їх впливу на здоров'я конкретного пацієнта; виявленням ранніх ознак професійних захворювань; розробленням індивідуальних і колективних профілактичних заходів; участю в проведенні попередніх та періодичних медичних оглядів, а також наданням рекомендацій щодо раціонального працевлаштування.

Під час вивчення гігієни дітей та підлітків студенти засвоюють методику складання розкладу уроків і режиму дня, заходи профілактики втоми у школярів, гігієнічні аспекти запобігання короткозорості, порушень постави та неврозів у дітей шкільного віку в сучасних умовах.

У схваленій Концепції розвитку громадського здоров'я міститься комплекс заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я населення, профілактику захворювань та збільшення тривалості життя. На це націлює Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», де зазначено, що міцне здоров'я та благополуччя, забезпечення здорового способу життя становлять основу досягнення глобальних цілей збереження й зміцнення здоров'я населення [18]. Тому в межах окремого змістового модуля детально обговорюються принципи здорового способу життя (раціональне харчування, безпечне довкілля, боротьба зі шкідливими звичками тощо) [19]. Особливу увагу приділено розвитку навичок санітарно-просвітницької діяльності та мотивації пацієнтів, що є невід'ємною складовою сучасної лікарської практики.

Отже, на 6-му курсі при вивченні дисципліни «Профілактична медицина» логічно завершується цикл підготовки лікаря через інтеграцію клінічних знань із гігієною та епідеміологією. Опанування здоров'язберігаючими компетентностями сприяє практичній готовності лікаря застосовувати профілактичні принципи в реальних клінічних умовах. З огляду на це, доцільним є включення «Профілактичної медицини», як обов'язкового компонента, до об'єктивного структурованого практичного (клінічного) іспиту ОСП(К)І та інтегрованого тестового іспиту «Крок 2» [20].

Зокрема, впровадження відповідних станцій до ОСП(К)І забезпечить об'єктивне оцінювання навичок щодо ідентифікації чинників ризику, прогнозування стану здоров'я, профілактики харчових отруєнь та здійснення профілактичного консультування.

Не менш важливим є включення дисципліни «Профілактична медицина» до змісту іспиту «Крок 2», що сприятиме підвищенню мотивації студентів та забезпечить належний рівень теоретичної підготовки у сфері профілактики. Тестові завдання профілактичного спрямування дозволяють оцінити

здатність до аналітичного мислення, встановлення причинно-наслідкових зв'язків між чинниками ризику та розвитком захворювань, а також вибору оптимальних профілактичних стратегій.

У контексті професійної підготовки сімейних лікарів особливу увагу слід звернути на тісний міждисциплінарний зв'язок «Профілактичної медицини» з клінічними дисциплінами, зокрема такими, як «Внутрішня медицина (практика)» та «Загальна практика - сімейна медицина». Така інтеграція сприяє глибшому засвоєнню питань діагностики та профілактики гіповітамінозів, професійної патології, а також вмінню популяризувати здоровий спосіб життя [21].

Відсутність дисципліни «Профілактична медицина» на завершальному етапі підготовки майбутніх лікарів може призвести до дисбалансу між клінічною та профілактичною підготовкою, а також формування професійного мислення, орієнтованого переважно на лікування, а не на запобігання захворюванням. Відсутність питань гігієнічного спрямування у структурі інтегрованого тестового іспиту «Крок-2» знижує мотивацію студентів до глибокого опанування відповідних дисциплін та формує їх другорядне сприйняття в системі медичної освіти. У перспективі така тенденція сприятиме збереженню реактивної моделі медичної допомоги та гальмуватиме інтеграцію профілактичних підходів у практику охорони здоров'я.

Висновки

1. Ефективне функціонування системи громадського здоров'я неможливе без належної підготовки медичних кадрів, здатних реалізовувати профілактичні стратегії у своїй професійній діяльності. Це зумовлює необхідність інтеграції дисциплін профілактичного спрямування в усі рівні медичної освіти та формування в майбутніх лікарів компетентностей, спрямованих на оцінювання ризиків, проведення профілактичних заходів і промоцію здоров'я серед різних груп населення.

2. Методично обґрунтована етапність викладання дисциплін «Гігієна та екологія» (2-3-ті курси) та «Профілактична медицина» (6-й курс) забезпечує послідовне формування знань і навичок здобувачів освіти спеціальності І2 «Медицина» – від розуміння впливу довкілля та способу життя на здоров'я до їхнього практичного застосування у професійній діяльності.

3. Інтеграція гігієнічної складової у систему оцінювання знань, зокрема шляхом включення відповідних станцій/питань до ОСП(К)І та інтегрованого тестового іспиту «Крок-2», є важливим чинником підвищення якості підготовки медичних фахівців. Це забезпечує комплексну перевірку як теоретичних знань, так і практичних навичок, необхідних для реалізації профілактичної складової професійної діяльності лікаря в умовах сучасної системи охорони здоров'я.

Внесок співавторів у підготовку матеріалів статті. Кметь Т.І. – формулювання концепції статті, збір матеріалу, редагування рукопису.

Клінічна та експериментальна патологія. 2026. Т.25, № 2 (96)

Жуковський О.М. – написання рукопису статті. Т.І. Грачова – пошук та аналіз літературних першоджерел. Кушнір О.В. – редагування рукопису. Н.М. Фундюр – підготовку матеріалів до друку.

Конфлікт інтересів. Автори підтверджують відсутність будь-яких реальних чи потенційних конфліктів інтересів, що могли б вплинути на результати представленої дослідження.

Фінансування. Дослідження не мало грантової підтримки та виконувалося на умовах самофінансування.

Використання штучного інтелекту. Автори заявляють про невикористання засобів штучного інтелекту під час написання статті.

Список літератури

1. Боднар ПЯ, Беденюк АД, Боднар ТВ, Боднар ЛП. Парадигма вищої медичної освіти в умовах війни та глобальних викликів XXI століття. Академічні візії. 2022;14:1-8. doi: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7508256>
2. Шелєміна НІ. Цілі сталого розвитку для України в контексті розгортання реформи охорони здоров'я, аналіз медичної ефективності та роль національної служби здоров'я в регулюванні процесів в стані воєнного часу. Актуальні проблеми економіки. 2023;6: 77-93. doi: 10.32752/1993-6788-2023-1-264-77-93
3. Яковлева ОГ. Організація профілактичної роботи у центрі первинної медико-санітарної допомоги. Медсестринство. 2019;4:22-5. doi: <https://doi.org/10.11603/2411-1597.2019.4.10832>
4. Слободян НО. Проблемні аспекти формування системи громадського здоров'я в Україні. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2019;2:94-9. doi: <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2019.2.10488>
5. Власик ЛІ, Проданчук Г, Сноз С, Смердова ЛІ. Стан середовища життєдіяльності людини в умовах повномасштабної війни російської федерації проти України. Єдине здоров'я та проблеми харчування України. 2025;1:7-18. doi: 10.33273/2663-9726-2025-62-1-7-18
6. Масікевич ЮГ, Масікевич АЮ, Ткачук СС, Радуляк СВ, Козак ЄА. Екологічно залежні захворювання населення урбанізованих територій (огляд літератури). Клінічна та експериментальна патологія. 2025;24(4):80-8. doi: <https://doi.org/10.24061/1727-4338.XXIV.4.94.2025.12>
7. Коваленко ВМ, Корнацький ВМ, редактори. Динаміка стану здоров'я населення в умовах війни в Україні. Черкаси; 2024. 100 с.
8. Zhu Y, Wu Y, Cheng J, Liang H, Chang Q, Lin F, et al. Ambient air pollution, lifestyle, and genetic predisposition on all-cause and cause-specific mortality: A prospective cohort study. Sci Total Environ. 2024;933:173120. doi: <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2024.173120>
9. Лотоцька ОВ, Кондратюк ВА, Сопель ОМ, Крицька ГА, Пашко КО, Федорів ОС. Профілактична медицина як важлива складова громадського здоров'я. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2019;2:40-3. doi: <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2019.2.10478>
10. Waldman SA, Terzic A. Health Care Evolves From Reactive to Proactive. Clin Pharmacol Ther. 2019;105(1):10-3. doi: <https://doi.org/10.1002/cpt.1295>
11. Kumar R. Transforming public health: Shifting from reactive to proactive. J Pub Health Nutri. 2022;5(1):105. doi: 10.35841/ajphn- 5.1.105

12. Медведовська НВ, Артамонова НО, Овсяннікова ЛМ. Сучасні світові тенденції розвитку профілактичної медицини: наукометричний аналіз. *Превентивна медицина. Теорія і практика.* 2023;1(1): 28-32.
13. Чехун ВФ, Россильна ОВ. Сучасні драйвери медицини майбутнього в Україні: соціально-правовий аналіз. *Вісник Національної академії правових наук України.* 2023;30(2): 142-59. doi: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2023-30-2-142>
14. Бардов ВГ, редактор. *Гігієна та екологія.* Вінниця: Нова книга; 2020. 472 с.
15. Кабінет Міністрів України. Про схвалення Концепції розвитку системи громадського здоров'я. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 р. № 1002-2016-р [Інтернет]. Київ; 2016[цитовано 2026 Кві 20]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-2016-%D1%80#Text>
16. Верховна Рада України. Про систему громадського здоров'я. Закон України № 2573-ІХ (Із змінами) [Інтернет]. Київ; 2023[цитовано 2026 Кві 20]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>
17. Буковинський державний медичний університет. Освітньо-професійна програма «Медицина» Другого (магістерського) рівня вищої освіти [Інтернет]. Чернівці; 2025[цитовано 2026 Кві 17]. Доступно: <https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2026/01/opp-i2-mediczina-2025-na-sajt.pdf>
18. Верховна Рада України. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 [Інтернет]. Київ; 2019[цитовано 2026 Кві 17]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
19. Даниленко НВ, Батир РЮ. Здоровий спосіб життя та засоби його формування. *Грааль науки.* 2021;4:502-10. doi: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.07.05.2021.093>
20. Шевченко ОА, Головкова ТА, Онул НМ, Крамарьова ЮС, Штепа ОП, Щудро СА. Профілактична медицина як складова об'єктивного структурованого клінічного іспиту (ОСКІ). *Український журнал медицини, біології та спорту.* 2023;8(1):258-63. doi: <https://doi.org/10.63341/ujmbs/4.2024.258>
21. Міністерство освіти і науки України. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо відповідності освітніх програм спеціальностям, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, та деталізованим галузям Міжнародної стандартної класифікації освіти ISCED-F 2013 та описів предметних областей спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 31.12.2025 № 1734. Київ; МОН України; 2025. 70 с.
- formation of public health system in Ukraine]. *Bulletin of Social Hygiene and Health Care Organization of Ukraine.* 2019;2:94-9. doi: <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2019.2.10488> (in Ukrainian)
5. Vlasys L, Prodanchuk G, Snoz S, Smerdova L. Stan seredovyscha zhyttiedial'nosti liudyny v umovakh povnomashtabnoi viiny rosiis'koi federatsii proty Ukrainy [The state of the environment in the conditions of the full-scale war of the russian federation against Ukraine]. *One Health and Nutrition Problems of Ukraine.* 2025;1:7-18. doi: [10.33273/2663-9726-2025-62-1-7-18](https://doi.org/10.33273/2663-9726-2025-62-1-7-18) (in Ukrainian)
6. Masikevych YG, Tkachuk SS, Masikevych AYU, Raduliak CV, Kozak EA. Ekolohichno zaleznyi zakhvoriuvannya naselennia urbanizovanykh terytorii (ohliad literatury) [Environmentally dependent diseases of the population of urbanized areas (review article)]. *Clinical and Experimental Pathology.* 2025;24(4):80-8. doi: <https://doi.org/10.24061/1727-4338.XXIV.4.94.2025.12> (in Ukrainian)
7. Kovalenko VM, Kornats'kyi VM, redaktory. *Dynamika stanu zdorov'ia naselennia v umovakh viiny v Ukraini [Dynamics of the population's health status during the war in Ukraine].* Cherkasy; 2024. 100 p. (in Ukrainian)
8. Zhu Y, Wu Y, Cheng J, Liang H, Chang Q, Lin F, et al. Ambient air pollution, lifestyle, and genetic predisposition on all-cause and cause-specific mortality: A prospective cohort study. *Sci Total Environ.* 2024;933:173120. doi: <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2024.173120>
9. Lototska OV, Kondratyuk VA, Sopel OM, Kritska GA, Pashko KO, Fedoriv OE. Profilaktychna medytsyna yak vazhlyva skladova hromads'koho zdorov'ia [Preventive medicine as an important component of public health] *Bulletin of Social Hygiene and Health Care Organization of Ukraine.* 2019;2:40-3. doi: <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2019.2.10478> (in Ukrainian)
10. Waldman SA, Terzic A. Health Care Evolves From Reactive to Proactive. *Clin Pharmacol Ther.* 2019;105(1):10-3. doi: <https://doi.org/10.1002/cpt.1295>
11. Kumar R. Transforming public health: Shifting from reactive to proactive. *J Pub Health Nutri.* 2022;5(1):105. doi: [10.35841/ajphn-5.1.105](https://doi.org/10.35841/ajphn-5.1.105)
12. Medvedovska NV, Artamonova NO, Ovsyannikova LM. Suchasni svitovi tendentsii rozvytku profilaktychnoi medytsyny: naukometrychnyi analiz [Current global trends in the development of preventive medicine: a scientific analysis]. *Preventyvna medytsyna. Teoriia i praktyka.* 2023;1(1): 28-32. (in Ukrainian)
13. Chekhun VF, Rossylina OV. Suchasni draivery medytsyny maibutn'oho v Ukraini: sotsial'no-pravovyi analiz [Current drivers of medicine of the future in Ukraine: social and legal analysis]. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine.* 2023;30(2): 142-59. doi: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2023-30-2-142> (in Ukrainian)
14. Bardov VH, redaktor. *Hihiiena ta ekolohiia [Hygiene and ecology].* Vinnytsia: Nova knyha; 2020. 472 p. (in Ukrainian)
15. Kabinet Ministriv Ukrainy. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku systemy hromads'koho zdorov'ia [On the approval of the Concept for the Development of the Public Health System]. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 lystopada 2016 r. № 1002-2016-r [Internet].* Kyiv; 2016[tsytovano 2026 Kvi 20]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-2016-%D1%80#Text> (in Ukrainian)
16. Verkhovna Rada Ukrainy. Pro systemu hromads'koho zdorov'ia [About the public health system]. *Zakon Ukrainy № 2573-IKh (Iz zminamy) [Internet].* Kyiv; 2023[tsytovano 2026 Kvi 20]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text> (in Ukrainian)
- Bukovinian State Medical University. *Osvitno-profesiina prohrama «Medytsyna» Druhoho (mahisters'koho) rivnia vyschoi osvity [Educational and professional program "Medicine" of the second (master's) level of higher education] [Internet].* Chernivtsi; 2025[tsytovano 2026 Kvi 17]. Dostupno: <https://www.bsmu.edu.ua/wp-content/uploads/2026/01/opp-i2->

References

1. Bodnar PlA, Bedeniuk AD, Bodnar TV, Bodnar LP. Paradyhma vyschoi medychnoi osvity v umovakh viiny ta hlobal'nykh vyklykiv KhKhI stolittia [The paradigm of higher medical education in the conditions of war and global challenges of the XXI century]. *Academic Visions.* 2022;14:1-8. doi: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7508256> (in Ukrainian)
2. Sheliemina NI. Tsili staloho rozvytku dlia Ukrainy v konteksti rozghortannia reformy okhorony zdorov'ia, analiz medychnoi efektyvnosti ta rol' natsional'noi sluzhby zdorov'ia v rehuliuванні protsesiv v stani voiennoho chasu [The goals of sustainable development for Ukraine in the context of the deployment of health care reform, the analysis of medicalefficiency and therole of the national health servicein regulating processes in wartime]. *Actual Problems of Economics.* 2023;6: 77-93. doi: [10.32752/1993-6788-2023-1-264-77-93](https://doi.org/10.32752/1993-6788-2023-1-264-77-93) (in Ukrainian)
3. Yakovleva OG. Orhanizatsiia profilaktychnoi roboty u tsentri pervynnoi medyko-sanitarnoi dopomohy [Organization of preventive work in the primary health-care center]. *Nursing.* 2019;4:22-5. doi: <https://doi.org/10.11603/2411-1597.2019.4.10832> (in Ukrainian)
4. Slobodian NO. Problemni aspekty formuvannia systemy hromads'koho zdorov'ia v Ukraini [Problematic aspects of the

medicina-2025-na-sajt.pdf

and Sports.. 2023;8(1):258-63. doi:
https://doi.org/10.63341/ujmbs/4.2024.258

18. Verkhovna Rada Ukrainy. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku [About the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030]. Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 30.09.2019 № 722/2019 [Internet]. Kyiv; 2019[tsytovano 2026 Kvi 17]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
19. Danylenko NV, Batyr RIu. Zdorovyi sposib zhyttia ta zasoby yoho formuvannya [Healthy lifestyle and means of its formation]. Grail of Science. 2021;4:502-10. doi: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.07.05.2021.093>
20. Shevchenko OA, Holovkova TA, Onul NM, Kramaryova YuS, Shtepa OP, Shchudro SA. Profilaktychna medytsyna yak skladova ob'iektivnoho strukturovanoho klinichnogo ispytu (OSKI) [Preventive Medicine as a Component of Objective Structured Clinical Examination]. Ukrainian Journal of Medicine, Biology and Sports.. 2023;8(1):258-63. doi: <https://doi.org/10.63341/ujmbs/4.2024.258>
21. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Pro zatverdzhennia Metodichnykh rekomendatsii schodo vidpovidnosti osvitnikh proham spetsial'nostiam, za yakymy zdiisniuiet'sia pidhotovka zdobuvachiv vyschoi osvity, ta detalizovanim haluziam Mizhnarodnoi standartnoi klasyfikatsii osvity ISCED-F 2013 ta opysiv predmetnykh oblastei spetsial'nostei, za yakymy zdiisniuiet'sia pidhotovka zdobuvachiv vyschoi osvity [On approval of Methodological Recommendations on the Compliance of Educational Programs with the Specialties in Which Higher Education Applicants are Trained, and with the Detailed Branches of the International Standard Classification of Education ISCED-F 2013 and Descriptions of Subject Areas of Specialties in Which Higher Education Applicants are Trained]. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 31.12.2025 № 1734. Kyiv; MON Ukrainy; 2025. 70 p.

Відомості про автора:

Кметь Т.І. – доктор медичних наук, завідувач кафедри гігієни та екології, Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці, Україна.

E-mail: kmet.taras@bsmu.edu.uaORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2850-9111>

Жуковський О.М. – кандидат медичних наук, доцент кафедри гігієни та екології, Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці, Україна.

E-mail: gykovskiypan@bsmu.edu.uaORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1071-0332>

Грачова Т.І. – кандидат медичних наук, доцент кафедри гігієни та екології, Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці, Україна.

E-mail: hrachova.tamara@bsmu.edu.uaORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9142-6696>

Кушнір О.В. – кандидат медичних наук, доцент кафедри гігієни та екології, Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці, Україна.

E-mail: oksanka_kushnir@bsmu.edu.uaORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1472-9137>

Фундюр Н.М. – кандидат медичних наук, доцент кафедри гігієни та екології, Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці, Україна.

E-mail: Fundjur-Natalija@bsmu.edu.uaORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5336-0355>**Information about authors:**

Kmet T.I. – Doctor of Medical Sciences, Head of the Department of Hygiene and Ecology, Bukovinian State Medical University, Chernivtsi, Ukraine.

E-mail: kmet.taras@bsmu.edu.uaORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2850-9111>**Information about authors:**

Gykovskiy O.M. – PhD, Associate Professor, Department of Hygiene and Ecology, Bukovinian State Medical University, Chernivtsi, Ukraine.

E-mail: gykovskiypan@bsmu.edu.uaORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1071-0332>

Hrachova T.I. – PhD, Associate Professor, Department of Hygiene and Ecology, Bukovinian State Medical University, Chernivtsi, Ukraine.

E-mail: hrachova.tamara@bsmu.edu.uaORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9142-6696>

Kushnir O.V. – PhD, Associate Professor, Department of Hygiene and Ecology, Bukovinian State Medical University, Chernivtsi, Ukraine.

E-mail: oksanka_kushnir@bsmu.edu.uaORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1472-9137>

Fundiur N.M. – PhD, Associate Professor, Department of Hygiene and Ecology, Bukovinian State Medical University, Chernivtsi, Ukraine.

E-mail: Fundjur-Natalija@bsmu.edu.uaORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5336-0355>*Дата першого надходження рукопису до видання: 09.03.2026**Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 25.03.2026**Дата публікації: 29.05.2026*